

Motion till riksdagen 2013/14:Ub396

av **Rossana Dinamarca m.fl. (V)**

Grundskolan

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	2
3	Vinster i fristående skolor.....	3
3.1	Friskolekommitténs förslag är otillräckliga	3
3.1.1	Ägarformen hos aktiebolag på skolområdet	4
3.1.2	Kommunernas inflytande över etablering av friskolor	4
3.1.3	Frågan om reglering av bolagsverksamhetens syfte	5
3.2	Avknoppade skolor.....	5
3.3	Ändrat regelverk vid ansökningar om att starta fristående skolor..	6
3.3.1	Stopplag	6
3.3.2	Avgift för ansökan	7
3.3.3	Kommunernas yttranden till Skolinspektionen.....	7
3.4	Möjlighet att omedelbart stänga en skola	7
3.5	Behovsstyrd resursfördelning	8
4	Bristen på likvärdighet i skolan	9
4.1	RUT-avdrag för läxhjälp.....	9
4.2	Återinför närhetsprincipen.....	10
5	Förstatliga skolan.....	10
6	Bättre förutsättningar för lärande.....	11
6.1	Begränsa antalet nationella prov.....	11
6.2	Kvalitetsmärkta läroböcker.....	12
6.3	Tillgång till datorer och kunskap i källkritik	12
6.4	Stärkt rätt till studiehandledning på sitt modersmål.....	13
6.5	Skolbibliotek av hög kvalitet	13
7	Skolor på landsbygden.....	14

Fel! Okänt namn på

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att beviljade tillstånd för skolverksamhet bör dras tillbaka om det kan konstateras att gällande regler inte har följts vid försäljning av kommunala skolor till privata intressenter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en stopplag för etablering av fristående skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en avgift för Skolinspektionens prövning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunernas yttranden till Skolinspektionen vid start av fristående skolor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Skolinspektionen bör ha möjlighet att omedelbart stänga en fristående skola.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa nationella regler för resursfördelningen till skolan.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om närhetsprincipen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör tillsättas en separat utredning med fokus på hur staten åter kan bli huvudman för den svenska skolan.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en bred partipolitisk överenskommelse om politiken kring nationella prov.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge Skolverket i uppdrag att utreda ett inrättande av en läromedelsmärkning à la Svanen för de läromedel som är utformade i enlighet med läroplanernas värdegrund.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur varje lärare och elev kan få tillgång till en dator och kunskap i källkritik.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de elever som varit kort tid i Sverige ska ha rätt till studiehandledning.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör införas en tydlig definition i skollagen på vad som får kallas ett skolbibliotek.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Skolverket bör få i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete för hur man driver små skolor med hög kvalitet.

3 Vinster i fristående skolor

Vänsterpartiet vill ha en välfärd fri från kommersiella intressen. Vi sätter välfärdens kvalitet och likvärdighet före privata vinstintressen. Denna princip ska även gälla skolan, en central del av den gemensamma välfärden. Skolans mål ska vara att ge eleverna den bästa kunskapen – inte att generera vinst till privata bolag. Vi har i dag en situation där aggressiva utländska bolag köper upp mindre skolor i Sverige och tar hem flera hundra miljoner i vinst varje år. Av alla elever som gick i fristående grundskolor läsåret 2011/12, gick 62 procent i skolor där huvudmannen var ett aktiebolag. När det gäller gymnasiet handlade det om hela 88 procent. Andelen företag som är huvudman för flera skolor ökar och marknaden domineras av några större skolkoncerner med s.k. riskkapitalbolag som ägare. 60 procent av friskoleeleverna går i en skola som tillhör en koncern.

Företrädare för de fristående skolorna brukar hävda att aktiebolag är den bästa driftsformen eftersom det är en välprövad företagsform med klara regler. Det är dessutom den lämpligaste driftsformen för att maximera vinsten, begränsa inflytandet för elever och anställda samt försvåra allmänhetens insyn i verksamheten. Möjligheten för fristående skolor att vara vinstdrivande tillsammans med ett av de mest generösa bidragssystemen i världen har gjort det svenska skolväsendet till en lukrativ bransch.

I andra länder är lagstiftningen betydligt mindre generös mot privata vinstintressen. I Norge är visserligen alla bolagsformer tillåtna för de fristående skolorna, men det finns ett krav på att alla offentliga medel ska komma eleverna till godo. Bland annat ålades skolkoncernen John Bauer att betala tillbaka 2,9 miljoner kronor till den norska staten för att ha köpt tjänster från företag som kontrollerats av skolchefer. I Finland drivs skolorna av allmännyttiga samfund och får inte drivas för ekonomisk vinning. I Danmark är det förbjudet att driva skolor i form av aktiebolag just med tanke på möjligheten till vinstutdelning och det är endast icke vinstdrivande stiftelser som får vara huvudman. Dessutom får en enskild huvudman inte driva fler än en skola.

3.1 Friskolekommitténs förslag är otillräckliga

Nyligen presenterade den statliga utredningen Friskolekommittén sina förslag ("Friskolorna i samhället", SOU 2013:56). Det är till arbetet i denna utredning som regeringen gång på gång har hänvisat när problem på friskoleområdet har uppdragats i media eller tagits upp i den politiska debatten.

Men Friskolekommitténs förslag är otillräckliga och tar inte ställning till grundproblemet med friskolor: vinstfrågan. Med kommitténs förslag kommer det även fortsättningsvis att vara möjligt för friskoleföretagen att dela ut vinst till ägarna. Våra gemensamma skattemedel kommer att fortsätta att gå till vinst istället för till utbildning. Riskkapitalbolag kommer även framöver att kunna driva skolor i vinstsyfte.

Fel! Okänt namn på

Vänsterpartiet vill sätta stopp för vinstutdelningen i friskolebranschen. Vi vill att varenda skattekrona ska gå till att höja kvaliteten i skolan. Vi vill att allt överskott ska återinvesteras i verksamheten.

En del av de förslag som kommittén lägger fram är bra: införande av meddelarskydd för anställda i fristående skolor, införande av offentlighetsprincipen i fristående skolor och skärpta sanktioner vid allvarliga brister. Dessa förslag kommer att medföra verkliga förbättringar jämfört med i dag och välkomnas av Vänsterpartiet.

Andra förslag, som rör ägarskap, friskoleetablering och bolagens syfte är uppenbart tandlösa och ger endast marginella effekter. I det följande utvecklar vi vår kritik mot dessa förslag och förklarar varför vi inte kan ställa oss bakom dem.

3.1.1 Ägarformen hos aktiebolag på skolområdet

Kommittén föreslår att en ägarprövning bör införas för att säkerställa att ägarna av skolföretag har ett seriöst och långsiktigt intresse för att bedriva utbildning. Kommittén lämnar inte några författningsförslag utan hänvisar till en pågående utredning om ägarprövning inom välfärdssektorn (Fi 2012:11).

Vänsterpartiet anser att kommitténs förslag är tandlöst. Att på förhand garantera en ägares långsiktighet är en omöjlig uppgift, inte minst då kommittén valt att inte lägga några restriktioner på vilka bolagsformer som ska få driva skolor. Alla friskoleföretag, även de som ägs av riskkapitalbolag, kommer naturligtvis att uppge att de är långsiktiga och seriösa. Friskolekommitténs förslag kommer därför inte att ha någon nämnvärd effekt.

Sedan 2006 finns en särskild företagsform – aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (svb) – som var tänkt för verksamheter som tidigare drivits i offentlig regi. Vänsterpartiet anser att alla bolag som vill vara verksamma på skolområdet ska vara svb-bolag. Genom att införa detta krav sällas olämpliga och kortsiktiga vinstsyftande företag bort från friskolesektorn. Förslaget påverkar inte de friskolor som drivs utan vinstsyfte, t.ex. kooperativ eller ideella föreningar.

Vi utvecklar vår modell med svb-bolag i motion 2013/14:Fi212 Välfärd utan vinstintresse.

3.1.2 Kommunernas inflytande över etablering av friskolor

Kommittén föreslår vidare att en nyetablering av en fristående skola ska föregås av ett samråd mellan den enskilde och den kommun där utbildningen ska bedrivas. Förslaget innebär att kommunen ges ”möjlighet till dialog” med den friskola som vill etablera sig i kommunen.

Vänsterpartiet anser att inte heller detta förslag kommer att ha någon större effekt. Det så kallade samrådet som kommittén föreslår ger inte kommunen rätt att säga nej till att friskolor etablerar sig i kommunen. Avgörandet ligger hos Skolinspektionen. Det kommunala självstyret, den kommunala demokratin och de enskilda kommunernas behov får stå tillbaka för friskolebranschens behov. Den fria etableringsrätten består även om den kringgärdas av krav på samråd och samverkan.

Vänsterpartiet föreslår i stället att kommunen ska ha rätt att besluta när och var icke-offentliga aktörer får etablera sig. Dessa aktörer ska inte själva, eller i ”samråd” med kommunen, kunna bestämma var de ska driva skattefinansierad verksamhet. Kommunen bör ha vetorätt vid etablering av en friskola inom kommunen. Även detta krav tas upp i vår motion 2013/14:Fi212 Välfärd utan vinstintresse.

3.1.3 Frågan om reglering av bolagsverksamhetens syfte

Kommittén föreslår avslutningsvis att frågan om en reglering av bolagsverksamhetens syfte bör utredas. Enligt kommittén bör det utredas om det ska införas ett krav på att aktiebolag som vill bedriva skolverksamhet i sin bolagsordning, ska ange att bolagets verksamhet, helt eller delvis, har till syfte att bedriva utbildning av god kvalitet – och hur ett sådant krav i sådana fall bör utformas. Kommittén föreslår att utredningen om ägarprövning och mångfald vid offentligt finansierade välfärdstjänster (Fi 2012:11) bör analysera och ta fram ett förslag i frågan.

Förslaget från kommittén är således att en annan utredning ska utreda frågan om reglering av bolagsverksamhetens syfte. Först när Ägarprövningsutredningen blir klar presenteras ett konkret förslag.

Vänsterpartiet anser att förslaget är tandlöst då ett ägarsyfte endast kan ifrågasättas av aktieägarna själva, dvs. att föräldrar, elever, Skolinspektionen eller andra som inte är ägare inte kan ifrågasätta det. Det är föga troligt att ägarna skulle avstå från vinst för att syftet inte uppnås. Vänsterpartiet kan därför inte stödja ett sådant förslag utan hänvisar till vårt ovanstående krav om att aktiebolag som verkar i friskolesektorn ska vara aktiebolag med särskild vinstutdelningsbegränsning (svb-bolag).

3.2 Avknoppade skolor

Förutom att friskolor bildas som nya skolor förekommer det också att enskilda personer vill överta och privatisera verksamheten i kommunala skolor. Ofta är det anställda vid skolan som menar att de inte kan utveckla verksamheten i önskad riktning om skolan styrs av demokratiskt valda politiker. Företeelsen brukar omnämnas som ”avknoppning”, men ett förskönat språkbruk kan inte dölja det faktum att det är fråga om försäljning av gemensamt styrda verksamheter och gemensam egendom. Konsekvenserna av denna utveckling är svåra att förutse, men redan nu kan stora problem anas.

Ett problem som har uppmärksammats är att det är möjligt att privatisera skolan även om en majoritet av elever och personal motsätter sig en privatisering. Även om personal och elever ställer sig positiva till en privatisering är det inte säkert att framtida elever och anställda är av samma åsikt.

Ett särskilt problem har uppstått när verksamhet som tidigare bedrivits i offentlig regi privatiseras. Den generella grundlagsfästa meddelarfriheten ersätts då med en långtgående tystnadsplikt. Detta innebär bl.a. att privat verksamhet får konkurrensfördelar på bekostnad av arbetstagarens möjlighet att meddela

Fel! Okänt namn på

sig när det gäller exempelvis missförhållanden på arbetsplatsen. Detta är särskilt allvarligt just på grund av att verksamheterna finansieras med skattemedel, och för att det handlar om verksamheter där elever och föräldrar måste kunna ställa höga krav på kvalitet, trygghet och säkerhet. Friskolekommittén har föreslagit förändringar på denna punkt, men några konkreta förslag har man inte lagt eftersom en annan utredning som särskilt undersöker frågan om meddelarfrihet i privatdriven men offentligt finansierad verksamhet redan pågår.

Ytterligare ett problem är att vissa områden helt kan komma att sakna kommunala skolor. Det väcker frågor om hur barns och ungdomars rätt att få utbildning inom det offentliga skolväsendet ska kunna tillvaratas och vilken rätt eleverna har att gå i en skola nära hemmet. Inte minst kan det komma att drabba elever med funktionsnedsättningar som inte kan vara säkra på att en fristående skola vill ta emot dem.

Givetvis är det bara populära skolor med god ekonomi som är intressanta att köpa ut. De skolor som blir kvar i kommunal regi är skolor med större eller mindre problem som kräver mer resurser. Med en krympande kommunal skolbudget blir det allt mindre pengar över till de elever som har störst behov av stöd och hjälp, vilket ökar segregationen och de redan alltför stora klasskillnaderna i samhället.

Skolinspektionen har redan konstaterat att för att den ska bevilja en ”avknoppad” skola tillstånd är en förutsättning att överlåtelsen har skett enligt EG-rätten. I flera fall har detta inte gjorts eftersom skolorna har sålts till alltför låga priser, vilket innebär ett brott mot EG-rättens konkurrensregler p.g.a. att de kan betraktas som ett otillåtet statsstöd till dem som tar över verksamheten. Efter att Skolinspektionen kom fram till detta har dock inte tillstånden för skolorna tagits tillbaka. Beviljade tillstånd för skolverksamhet bör dras tillbaka, om det kan konstateras att gällande regler inte har följts vid försäljning av kommunala skolor till privata intressenter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3 Ändrat regelverk vid ansökningar om att starta fristående skolor

Det har skett en överetablering av friskolor, delvis på grund av ett otillräckligt regelverk kring den tillståndsgivning som sker hos Skolinspektionen. Vi föreslår här några förändringar.

3.3.1 Stopplag

För att hejda den numera okontrollerade utvecklingen inom skolans område bör det införas en stopplag för etablering av nya fristående skolor tills nya regler har införts som innebär att de fristående skolorna inte gynnas. Under den tid det tar att utarbeta och implementera nya regler ska Skolinspektionen inte ta emot nya ansökningar om att få starta fristående skolor, inkomna ansökningar ska inte behandlas och skolor som godkänts, men inte startat sin

verksamhet, måste skjuta upp starten. Vad som här har anförts om en stopplag för etablering av fristående skolor bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3.2 Avgift för ansökan

Trots att elevunderlaget minskar är antalet ansökningar till Skolinspektionen om att starta fristående skolor fortfarande många. Många ansökningar är ofullständiga eller bristfälliga. Det innebär att handläggningstiderna förlängs eftersom kompletteringar måste begäras in. Det gör det också svårt för kommunerna att göra bra konsekvensanalyser om de får ett undermåligt underlag. I andra fall får ansökningar visserligen godkänt, men huvudmännen startar aldrig någon verksamhet.

För att begränsa antalet ansökningar som bygger på orealistiska antaganden eller bristfällig planering, eller helt enkelt är oseriösa, bör en särskild avgift införas för Skolinspektionens prövning. Det är också rimligt att de som ansöker om att starta en fristående skola bidrar till finansieringen av statens merkostnader för prövningen. Vad som här har anförts om avgift för Skolinspektionens prövning bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.3.3 Kommunernas yttranden till Skolinspektionen

I samband med Skolinspektionens beslut om rätt till bidrag ska kommunens yttrande innehålla en konsekvensbeskrivning. Av den bör framgå vilka följder etableringen av en fristående skola får för kommunens samlade skolväsende. Skolinspektionens prövning ska ske utifrån en helhetsbedömning där kommunens yttrande ska ha avgörande betydelse.

För att Skolinspektionen ska ha ett fullständigt underlag för att fatta beslut om godkännande och rätt till bidrag bör det framgå av förordningen om fristående skolor att kommunen inte endast har rätt att yttra sig utan är skyldig att yttra sig vid etablering av en fristående skola. Kommunen ska också vara skyldig att bifoga en konsekvensbeskrivning till sitt yttrande. Då kommunerna inkommer med yttranden är de dock ofta kortfattade. Det är av största vikt att kommunens konsekvensbeskrivning ger Skolinspektionen möjlighet att göra en seriös bedömning av vilka följder etablerandet av en ny fristående skola får.

Vad som ovan anförts om kommunernas yttranden till Skolinspektionen vid start av fristående skolor bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.4 Möjlighet att omedelbart stänga en skola

När det finns allvarliga brister vid en fristående skola kan Skolinspektionen återkalla skolans tillstånd. Om skolan överklagar Skolinspektionens beslut kan den dock fortsätta verksamheten med dessa allvarliga brister under hela rättsprocessen, som oftast är utdragen. Detta är ett tydligt exempel på att lagstiftningen inte tar hänsyn till elevernas rätt till kunskap och en bra utbildning

Fel! Okänt namn på

utan tar skolhuvudmannens parti. Skollagen bör därför ändras så att Skolinspektionen får möjlighet att omedelbart stänga en skola med allvarliga brister. Skolan ska givetvis kunna överklaga Skolinspektionens beslut som nu, men den ska förbli stängd under hela rättsprocessen. Vad som här anförts om att Skolinspektionen bör ha möjlighet att omedelbart stänga en fristående skola bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

3.5 Behovsstyrd resursfördelning

De stora överskotten inom utbildningsbranschen är en följd av att de fristående skolorna har varit oerhört kreativa när det gäller att minska sina kostnader. Ett sätt är att anställa färre lärare, som dessutom är obehöriga i större utsträckning än i kommunala skolor. Detta sänker lönekostnaderna. I de kommunala grundskolorna går det 12,0 elever per lärare och 88 procent av lärarna har en pedagogisk högskoleexamen. I de fristående grundskolorna går det istället 13,1 elever per lärare varav endast 73 procent har en pedagogisk högskoleexamen. I de kommunala gymnasieskolorna går det 11,6 elever per lärare, varav 81 procent har en pedagogisk högskoleexamen. I de fristående gymnasieskolorna går det 14,2 elever per lärare och av dem är bara 65 procent behöriga.

Friskolorna har dessutom färre specialpedagoger, endast 2,9 procent av lärarkåren i grundskolan och 0,7 procent på gymnasiet. I de kommunala skolorna är siffrorna 6,0 respektive 2,9 procent. Enligt en färsk studie från Stockholms universitet är skillnaderna stora även om man räknar bort variabler som elevernas tidigare studieresultat, utländsk bakgrund, föräldrarnas utbildningsbakgrund och storleken på skolorna.

Det sparas också in på den del av verksamheten som inte direkt kan hänföras till undervisningen. Ytterst få fristående skolor har egna skolbibliotek och använder sig i stället av offentliga bibliotek. Givetvis är det positivt att eleverna kommer i kontakt med dessa bibliotek, men det innebär samtidigt att skolan flyttar över sina kostnader på kommunen. Det finns exempel på skolor som har tagit emot ”frivilliga” bidrag från föräldrar och på så sätt kringgått bestämmelser om otillåtna terminsavgifter. Mycket är i strid med intentionerna i skolans styrdokument, men eftersom regelverket ofta är otydligt formulerat finns det inga möjligheter att beivra ens de mest uppenbara övertramp.

De fristående skolorna har inte samma skyldigheter, syften eller ambitioner som de kommunala skolorna och har därför inte samma kostnader. Skolan ska vara likvärdig, vilket innebär att resursfördelningen måste ta hänsyn till elevernas behov. De fristående skolorna blir redan överkompenserade ekonomiskt. Det tydligaste beviset på detta är de vinster som de fristående skolorna genererar. Det pekar på ett behov av att reformera bidragssystemet.

Problemen med fördelningen av skolans resurser är större än så. Även i kommunens egna skolor behöver systemet för fördelning av resurser ses över och förändras. I en av Skolverkets rapporter från 2009, Resursfördelning utifrån förutsättningar och behov, analyseras hur olika kommuner fördelar resurser till olika skolor, vilka syften de vill uppnå och vilka regler de följer.

Slutsatsen är att få kommuner har någon medveten modell för resursfördelningen utifrån den verklighet som innebär att förskolor och skolor har olika förutsättningar och behov och därigenom behöver olika mycket pengar per elev. Det har gjort att inte heller de kommunala skolorna kan motverka den ökande segregeringen i skolan, som bl.a. orsakas av de fristående skolorna, och kompensera för elevernas olika förutsättningar och bakgrund.

För att skapa en likvärdig skola, som verkligen ger alla elever en så bra utbildning som möjligt och därigenom tillgodoser deras rätt till kunskap, behövs tydligare nationella regler om att resurserna till skolan ska fördelas efter elevernas behov. Hänsyn ska tas till elevernas klassbakgrund, föräldrarnas utbildningsnivå, utländsk bakgrund med mera. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 Bristen på likvärdighet i skolan

Likvärdigheten i den svenska grundskolan har försämrats. Alla elever ges inte samma förutsättningar att nå målen. Detta har rapporterats från Skolverket ett flertal gånger på senare år. Sedan slutet av 1990-talet har skillnaderna mellan olika skolors betygsresultat ökat kraftigt. Valet av skola har blivit allt viktigare för hur en elev lyckas i skolan. Rapporten visar också att skolsegregationen har antagit nya former.

Det finns ett starkt samband mellan en elevs socioekonomiska bakgrund och dennes skolresultat. Elever från rika familjer klarar sig bättre än elever från arbetarfamiljer eller storstädernas förorter. Det finns indikationer på att sambandet har ökat under de senaste åren.

Det fria skolvalet har bidragit till att elever med hög studiemotivation och engagerade föräldrar samlas i skolor där det finns många andra studiemotiverade elever. Det får konsekvenser för likvärdigheten eftersom elevers resultat även påverkas av skolkamraterna. Det handlar också om lärares förväntningar. I en skola med många motiverade elever tenderar lärarna att ha höga förväntningar på alla elever. Dessa kamrateffekter och lärarförväntningar bidrar till att skillnaderna mellan skolors resultat ökar ytterligare. Det innebär att betydelsen av vilken skola eleven går i har ökat.

4.1 RUT-avdrag för läxhjälp

Istället för att verkligen göra något åt problemen har den borgerliga regeringen fortsatt slå vakt om friskolesystemet och har dessutom infört en möjlighet till extra hjälp för elever från välbärgade familjer. Det handlar om det s.k. RUT-avdraget för läxhjälp. I teorin har alla föräldrar möjlighet att ta in läxhjälp till sina barn och få ett skatteavdrag för detta, men i praktiken är det självklart framförallt de med goda ekonomiska marginaler som har råd. Förslaget kritiserades hårt av båda lärarfacken, som precis som Vänsterpartiet anser att man bör satsa mer pengar på skolan istället så att alla elever får ett

Fel! Okänt namn på

ökat stöd. I Vänsterpartiets budgetalternativ avskaffar vi hela det s.k. RUT-avdraget. Vi föreslår även en satsning på extra öppethållande i skolan för läxhjälp. Se motion 2013/14:Ub463 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

4.2 Återinför närhetsprincipen

Principen om att skolan ska vara en plats där elever med olika bakgrund och erfarenheter kan mötas blir alltmer avlägsen. Skolan kan visserligen inte lösa problemet med segregeringen, men genom att införa närhetsprincipen kan några av effekterna motverkas.

I första hand ska varje elev gå i en skola så nära hemmet som möjligt. Föräldrar och elever bör dock ges möjlighet att komma med alternativa önskemål, som bör tillgodoses så långt det är möjligt. Geografisk närhet ska ge företräde om fler elever önskar gå i skolan än det finns plats för. Kommuner-na måste också ta hänsyn till boendesegregationen när de konstruerar skolornas upptagningsområden. Vad som här anförts om närhetsprincipen bör riksdagen ge regeringen till känna.

5 Förstatliga skolan

Överföringen av huvudmannaskapet till kommuner och enskilda har inneburit att rättigheten till kunskap och bildning försämrats. Marknadslösningar och konkurrens mellan skolor skapar stora kvalitetskillnader. För Vänsterpartiet är detta oacceptabelt. Alla elever ska ha rätt till en bra utbildning och skola oavsett var någonstans de bor eller vilken skola de går i. Skolans viktiga kompensatoriska uppgift omöjliggörs när skolan privatiseras eftersom en fristående skola endast tar ansvar för sina egna elever.

Skolans kommunalisering och decentralisering under 1990-talet och framåt syftade till att höja kvaliteten i verksamheten, ta bort hinder för lokala initiativ och utveckla skolans verksamhet efter individuella behov. 1990-talets nya läroplaner höjde ambitionerna och gav för första gången skolan ansvaret för att ge eleverna kunskaper – inte bara utbildning. Tyvärr har dessa förhoppningar kommit på skam. Dagens svenska skola har på senare år fjärmat sig allt mer från likvärdighet och höga ambitioner. Eleverna får inte den undervisning de behöver och når inte skolans mål.

Därför krävs en omorientering av den svenska skolpolitiken. En sådan omorientering innebär inte att målen för skolans verksamhet behöver förändras. Däremot måste vi söka andra medel för att den svenska skolan ska kunna nå målen. För att nå en nationell likvärdighet i utbildningen måste staten få en tydligare roll för att samordna och stödja skolans arbete. Alla skolor i hela landet måste garanteras likvärdiga ekonomiska och kompetensmässiga förutsättningar. Det ska inte spela någon roll i vilken kommun eller skola en elev går. För att alla elever ska få en likvärdig utbildning måste staten garantera

detta. Det låter sig inte göras av hundratals olika huvudmän – kommuner och fristående skolor – som i dagens Sverige. Vänsterpartiet anser därför att skolan bör förstatligas.

Regeringen har tillsatt en utredning om skolans kommunalisering. Denna utredning syftar dock endast till att utvärdera vad som har hänt, vilket vi menar inte är tillräckligt. Det bör tillsättas en separat utredning med fokus på hur staten åter kan bli huvudman för den svenska skolan. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Bättre förutsättningar för lärande

En grundläggande fråga för att förbättra skolan är att man får mer resurser, bland annat för att kunna anställa mer personal och ge eleverna mer stöd. I Vänsterpartiets budgetalternativ presenteras flera sådana satsningar, se motionerna 2013/14:Ub463 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och 2013/14:Ub257 Utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. De mest betydelsefulla är våra förslag till höjd lärartäthet med 1 miljard kronor 2014, 2 miljarder kronor 2015 och 3 miljarder kronor 2016, samt en satsning på 1 miljard kronor årligen till skolor med elever som är i störst behov av stöd.

6.1 Begränsa antalet nationella prov

Läraryrket släppte i våras en rapport som tar upp problemet med det stora antalet nationella prov och den arbetsbörda detta innebär. Vi har tidigare fått rapporter om att lärare bara ägnar så lite som en tredjedel av sin arbetstid åt att undervisa och många av lärarna ger uttryck för att man varken hinner planera eller utvärdera sin undervisning, vilket innebär att man har svårt att anpassa sin undervisning efter elevernas behov. Detta är illa och strider mot skollagen som slår fast att alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

De nya nationella proven är bara toppen på den våg av arbetsuppgifter som sköljt över lärarna de senaste åren. Många lärare vittnar om att man inte hinner med annat under slutet av terminen. Den vanliga undervisningen får stå tillbaka och proven riskerar att minska elevernas kunskaper i stället för att öka dem.

Vänsterpartiet menar, liksom Läraryrket, att det är dags att begränsa antalet nationella prov eftersom de går ut över lärandet och undervisningen. Vi anser att det bör finnas möjlighet att hitta en bred överenskommelse mellan partierna så att vi får ett system som är beständigt och hållbart för alla. Läraryrket har med sin rapport lagt några förslag; dessa tycker vi kan vara utgångspunkt för en sådan överläggning. Regeringen bör alltså ta ini-

Fel! Okänt namn på

tiativ till en bred partipolitisk överenskommelse om politiken kring nationella prov. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.2 Kvalitetsmärkta läroböcker

De värden som skolan ska förmedla är människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta. Undervisningen ska dessutom vara saklig och allsidig. Men läromedlen som används i skolan förmedlar något helt annat. När skolans läroböcker har granskats har man funnit att de genomsyras av en manlig norm. Det ”vi” som läroböckerna utgår från är heterosexuellt. Homosexuella, bisexuella och transpersoner gestaltas endast om det uttryckligen handlar om homosexuella, bisexuella och transpersoner och personer med funktionsnedsättning presenteras nästan alltid i sammanhang där funktionsnedsättningen lyfts fram som en problematisk avvikelse.

Enligt läroplanerna ska skolan ge eleverna kunskap om de nationella minoriteternas kultur, språk, religion och historia, men den bild som ges i läroböckerna av judar och samer är en ensidig framställning av dessa gruppers historia och nuvarande förhållanden. De tre övriga nationella minoriteterna – romer, sverigefinnar och tornedalingar – behandlas sällan eller aldrig i historie- och samhällskunskapsböckerna.

Det är illavarslande att det förekommer böcker i skolan som helt bryter mot läroplanernas värdegrund. Fördomar, stereotypa föreställningar kring vad som är manligt och kvinnligt samt trångsynthet bevaras och befästs i skolan när dess roll borde vara att bryta desamma. Skolorna måste därför ta större ansvar när det gäller inköp och inventering av läroböcker. Ansvaret för att undervisningen utformas i enlighet med läroplanernas värdegrund ligger på huvudmännen, rektorer och lärare. Huvudmännen har ett viktigt ansvar att skapa rimliga förutsättningar att värdera de läroböcker som ska användas i undervisningen.

Det kritiska tänkandet och granskandet måste även få större tyngd i undervisningen redan tidigt i grundskolan. För att underlätta för skolorna vid inköp av läromedel och sätta press på läromedelsförlagen att tänka igenom vad de publicerar bör regeringen ge Skolverket i uppdrag att utreda ett inrättande av en läromedelsmärkning à la Svanen för de läromedel som är utformade i enlighet med läroplanernas värdegrund. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Tillgång till datorer och kunskap i källkritik

Vi lär genom våra sinnen. All forskning och all erfarenhet visar att framför allt elever i behov av särskilt stöd lär sig lättare när alla sinnen kan användas, t.ex. när ljud och bild förstärker inlärningsprocessen. Samtidigt öppnar sig den digitala klyftan i den svenska skolan. Skolan klarar inte sitt kompensato-

riska uppdrag inom it-området. Det som är en självklarhet för alla andra i arbetslivet – tillgång till moderna arbetsredskap – förvägras lärare och elever.

Fortfarande har många lärare inte en egen dator i jobbet. Föreställ er den kommunala förvaltning, den nyhetsredaktion eller det regeringskansli där det inte är en självklarhet att alla anställda har en egen dator. Och än värre är det för eleverna, där egen dator betraktas som lyx. Fortfarande ses den skola som erbjuder en dator till varje elev som en föregångsskola, istället för att vara en självklarhet.

It-satsningar handlar både om infrastrukturen – datorer – och om kompetensen hos lärare och elever. Förutom att många lärare saknar egna datorer, saknar många också utbildning i källkritik. Det är viktigt att lärarna har kunskap i källkritik för att de ska kunna bidra till att eleverna utvecklar ett kritiskt förhållningssätt till de uppgifter som de kan ta del av via sina datorer. It, som både arbetsverktyg och pedagogiskt redskap, är viktigt för en skola som ska utbilda för framtiden. Regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag på hur varje lärare och elev kan få tillgång till en dator och kunskap i källkritik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.4 Stärkt rätt till studiehandledning på sitt modersmål

Många elever som kommer till Sverige efter sju års ålder får i dag gå alldeles för länge i förberedande klasser. I dessa klasser samlas elever med olika förkunskaper och förutsättningar. Och så fort det kommer in nyanlända elever i klassen sjunker nivån på undervisningen varvid de som gått längre i den förberedande klassen tappar sin motivation. Allt detta påverkar deras skolresultat negativt. Samtidigt har många nyanlända som går i vanliga klasser svårt att hänga med när undervisningen sker på svenska. För att nyanlända elever så snart som möjligt ska kunna komma in i den vanliga undervisningen utan att deras skolresultat påverkas negativt behöver de få studiehandledning på sitt modersmål.

Vänsterpartiet vill att på sikt ska samtliga elever i grundskolan och gymnasieskolan som kommer till Sverige efter sju års ålder få tillgång till studiehandledning på sitt modersmål motsvarande två timmars individuell studiehandledning per vecka. Som ett steg på vägen mot detta mål föreslår vi ett stimulansbidrag för mer studiehandledning. Se motion 2013/14:Ub463 Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning.

6.5 Skolbibliotek av hög kvalitet

Hälften av landets elever saknade tillgång till ett bemannat skolbibliotek år 2012. En av sex elever saknar helt skolbibliotek. Sedan 2011 ska alla skolenheter, oavsett huvudman, enligt skollagen ha tillgång till skolbibliotek. Det är därför anmärkningsvärt att 210 000 elever i grundskolan och gymnasiet inte har tillgång till skolbibliotek på den skolenhet som de går på.

Fel! Okänt namn på

Till skillnad från vad som gäller för folkbibliotek finns ingen grundläggande definition av vad ett skolbibliotek är. Även om en skolenhet uppger att man har tillgång till ett skolbibliotek har de många gånger inte alla de funktioner, resurser och den tillgänglighet som ett skolbibliotek bör ha för att fungera som en pedagogisk resurs till skolan.

Endast fyra av tio elever har tillgång till ett skolbibliotek som är bemannat minst 20 timmar per vecka. Drygt 150 000 elever går på skolenheter som har tillgång till ett obemannat skolbibliotek som endast är öppet för enskilda klasser. Drygt 230 000 elever går på skolenheter som har tillgång till ett obemannat bibliotek som är öppet för alla elever (2012 års siffror). Det innebär att närmare hälften av landets alla elever saknar tillgång till ett skolbibliotek eller ett skolbibliotek som är bemannat. På de skolbibliotek som har bemanning är den ofta så låg att skolbibliotekspersonalen inte hinner undervisa eleverna i informationssökning och källkritik. De hinner heller inte göra särskilda insatser för elever med lässvårigheter.

Vänsterpartiets utgångspunkt är att det är elevernas behov som ska stå i centrum vid utformningen av skolbiblioteket. Biblioteket är inte enbart ett verktyg för att förbättra elevernas läsförmåga och deras förmåga att ta till sig olika skolkunskaper. Det handlar lika mycket om att ge eleverna möjlighet att möta skönlitteraturen på sina egna villkor. Skolbibliotekens roll och uppgifter måste förtydligas och lyftas fram. Det bör införas en tydlig definition i skollagen på vad som får kallas ett skolbibliotek. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Skolor på landsbygden

Om hela Sverige ska leva är det nödvändigt att lagstiftningen för grundskolan beaktar olika områdets möjligheter och problem. För mindre orter på landsbygden kan bevarandet och utvecklandet av skolan vara av stor betydelse för ortens identitet och framtid. Självklart underlättar det för barnfamiljer att leva kvar eller bosätta sig på landsbygden om det finns en grundskola på inte alltför långt avstånd. Skolverket bör därför ges i uppdrag att bedriva utvecklingsarbete för hur man driver små skolor med hög kvalitet. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 30 september 2013

Rossana Dinamarca (V)

Ulla Andersson (V)

Christina Høj Larsen (V)

Jacob Johnson (V)

Josefin Brink (V)

Wiwi-Anne Johansson (V)